

WLADIMIR AICHELBURG

AICHELBURZI U SENJU¹

Wladimir Aichelburg
Getreidemarkt 1/12
A 1060 Wien

UDK:929.5/.7 Aichelburzi
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 1995-06-21

U radu se opisuje genealogija obitelji Aichelburg. Iako autor u okvirima teme opisuje i bitne detalje iz života obitelji Aichelburg u njihovoj matičnoj zemlji Koruškoj, njegov je interes u prvom redu posvećen grani koja je 250 godina cvala u Senju. Autor slijedi genealogiju obitelji Aichelburg od trenutaka kada je od kralja Maksimilijana dobila imanje i titulu Aichelburg oko 1500. pa sve do izumiranja senjske grane početkom 19. st.

Prikazivanje članova te plemićke obitelji povezano je s ratnim vremenima koja su u borbama s Turcima trajala stoljećima, a koja se direktno tiču i hrvatske povijesti, osobito povijesti grada Senja.

U kapelici dvorca Bodenhof u udolini koruške rijeke Gaila, upravo sjeverno od Vorderberga, visi jedan stari nadgrobni štit, reljefna drvena rezbarija, oko 80 cm visoka i 60 cm široka, s obiteljskim grbom plemenite gospode Aichelburg iz Aichelburga, sa sljedećim natpisom: "Hans Georg v. u. z. A.² + 1620 Senj."

Kad je povjesničar dr. Friedrich Wilheml Leitner krajem sedamdesetih godina posjetio dvorac Bodenhof, radeći na skupljanju natpisa Savezne

¹ Autor zahvaljuje svima koji su mu pomogli u njegovim ne uvijek lakim istraživanjima, osobito gosp. dr. Mili Bogoviću u Senju, gospođi Nikolini Krtalić u Zagrebu, gospođi dr. Brigiti Mader u Trstu i mnogim službenicima Austrijskoga državnog arhiva (Ratni arhiv u Beču), kojima je autor desetljećima dosađivao.

² Skraćeno: Hans Georg von und zu Aichelburg (Z. D.)

Pokrajine Koruške, čitao je "Fengg" ili "Tengg", a stanovnici dvorca nisu ga upozorili na njegovu zabludu. Oni sami nisu ni pojma imali o nekom "Zenggu".³ A ipak je taj "Zengg" nekada u povijesti obitelji Aichelburg imao značajnu ulogu. 250 godina - četvrt tisućljeća - tamo je živjela jedna grana ove nadaleko razgranate obitelji.

Postojanje Aichelburga u Zenggu, ili kako se danas piše, Senju, potvrdio je već veliki povjesničar i topograf Johann Weikhard Valvasor u svom djelu *Ehre des Herzogtums Krain (Čast vojvodstva Kranjskog, op. pr.)*, objavljenom 1679. U XII. knj., str. 80., u opisu grada Senja on Aichelburge naziva časnicima i u samome mjestu, a i gore, u gornjoj tvrđavi-forteci Nehaju. I njemačko ime i zvanja članova obitelji koje je imenovao Valvasor dopuštaju pretpostavku da Aichelburzi nisu pripadali izvornom senjskom stanovništvu, nego su uselili. Uz to, oni nisu došli iz jedne čisto njemačke zemlje: došli su, naime, iz južne Koruške.

Podrijetlo obitelji Aichelburg može se sa sigurnošću slijediti od 3. rujna 1500. Toga je dana kralj Maksimilijan dodijelio svome "službeniku" Christoffu Viertalleru dvorac i gospoštiju Aichelburg, smještenu u dolini rijeke Gail, i dopustio mu da se od tada naziva i potpisuje "von Aichelburg". Odakle je zapravo došao taj Christoff, nije već tako sigurno. Vjerojatno je bio marljiv i vrijedan veletrgovac iz Graza i Wiener Neustadta, gdje je potvrđen kao kućevlasnik; njegov otac mogao bi biti Jörg Viertaller, koji je 1468. umro u Wiener Neustadtu.⁴ Ta nesigurnost vezana uz Kristofovo podrijetlo, kao i njegove visoke veze i karijere njegovih sinova, potaknule su kasnije, u doba baroka, nastanak legende po kojoj je Christoff bio "naravni", dakle vanbračni sin kralja Maksimilijana. Ta je legenda dobila potvrdu u istodobno nastaloj priči o grbu, koja je aichelburškog Crnca pretvorila u djevicu koja je grijehom postala crna. Ta je legenda ušla i u austrijsku literaturu. Veliki pjesnik Alexander Lernet-Holenia posvetio je Christoffu uz nekoliko uloga u svojim romanima i *Otkriće (Enthüllung)*, prema kojemu su Habsburgovci u muškoj liniji (kao što je poznato s kraljem Karlom VI.) izumrli zbog nepoštivanja očito neravnopravnih Aichelburga.⁵

³ Friedrich Wilhelm LEITNER, *Die Inschriften des Bundeslandes Kärnten*, Akademie der Wissenschaften (Akademija znanosti) u Beču, 1982, 1. dio, Kat. br. 508 sa sl.

⁴ Josef MAYER, *Geschichte von Wiener Neustadt*, 2, 88; Joseph CHMEL, *Regesta chronologico-diplomatiae Friderici IV.*, Wien, 1838, 491, 520, 540, 546; *Gewerbebücher und andere Akten des Stadtarchivs Wiener Neustadt*.

⁵ Alexander LERNET-HOLENIA, *Die Geheimnisse des Hauses Oesterreich*, Zürich, 1971, 7.

Potrebno je istaknuti da je mrlja nebračnog rođenja u strogo katoličko doba 17. i 18. stoljeća, kada je ta legenda vjerojatno nastala, imala prvenstvo pred prozaičnom činjenicom da je Christoff Viertaller bio upravo marljiv i vrijedan čovjek. Bilo je bolje potjecati iz vladarske kuće, ma i "nezakonito", nego biti sposoban.

Christoff von Aichelburg, "vijećnik rimsko-kraljevskog veličanstva, prvi gospodar gospoštije Aichelburg", umro je 7. studenoga 1540. i bio je pokopan u patronskoj crkvi St. Stjepana na Gailu, gdje se još i danas nalazi njegov nadgrobni spomenik.⁶ Bio je oženjen dva puta. Sina Friedricha imao je sa svojom prvom ženom Cecilijom, dvorskom damom kraljice Biance Marije Sforze (* 5. 4. 1472.; udata za Maksimilijana I. 16. 3. 1494.). Sina Georga i ostalu djecu imao je sa svojom drugom ženom Dorotheom von Thurn, s kojom se oženio 1516. Friedrich je kasnije otišao u Češku i bio je od 1533. do 1535. upravitelj kovnice novca pod gospodarom grofom Schlickom u Joachimstalu / Jahimovu: novac koji se tamo kovao dao je kasnije ime čitavoj jednoj valuti: Joachimstaler-taler-dolar. Talire koji su kovani pod njegovom upravom Friedrich je Aichelburg signirao po svom grbu s crnačkom glavom (lice en face s kovrčavom kosom).⁷

Za nas je važniji stariji sin iz drugog braka, Georg: rođen oko 1518., bio je poduzetnik na Donjem Tarvisu, odnosno carinski i porezni činovnik u današnjem Tarvisiju u Kanalskoj dolini, na starom trgovačkom putu preko Predila. S Evom Mordaux von Pottendorf imao je već spomenutoga Hansa Georga, koji je rođen oko 1550. a umro 1620. i prvi je Aichelburg koji je došao u Senj. Hans Georg je bio, kao i njegova braća i rođaci, kraljevski časnik. Bilo je to doba turskih ratova i početnog povlačenja Turaka iz srednje Europe pred kraljevskim trupama. Njegov brat Christoff vjerojatno je oko 1596. pao kod Petrinje, kao i njegov bratić Maksimilijan oko 1580. (mjesto nepoznato) i bratić Adam Aichelburg von Neuhausel / Nove Zamky (danas Slovačka) 9. prosinca 1582.⁸ Svi su se oni borili na tlu Ugarske, današnje Slovenije i Hrvatske, za kralja, a protiv "zakletog dušmanina kršćanske vjere"; njihovi su se potomci međutim uvijek vraćali u Korušku.

To nisu učinili potomci Hansa Georga, koji su se u svojoj novoj domovini brzo asimilirali. Oni su postali nova, samostalna linija, koja je

⁶ F. W. LEITNER, *Inschriften*, Kat. br. 459, sa sl.

⁷ Eduard FIALA, *Das Münzwesen des Grafen Schlick*, u: *Numismatische Zeitschrift*, Wien, 1890, 205-209; August LOEHR, *Beiträge zum Münzwesen Ferdinand I.* u: *Mitteilungen der österr. Gesellschaft für Münz- und Medaillkunde*, Wien, 1915, 126-132.

⁸ Svi Aichelburzi koji danas žive izvan Italije (dakle i ja) potomci su ovoga Adama.

kasnije povremeno čak potpuno prekidala odnose sa svojom maticom zemljom Koruškom. Iako su koruški Aichelburzi kraljevskim dekretom od 8. listopada 1655. bili uzdignuti u položaj baruna⁹ i 3. veljače 1787. čak u barunski status, to se nije odnosilo na Aichelburge koji su živjeli na obali Jadranskoga mora.

Na štetu tih Aichelburga bila je i kraljeva potvrda barunske časti koja je uslijedila 13. prosinca 1784. a proširivala se na sve tada poznate članove obitelji koji su živjeli u Beču i Koruškoj. U toj nadopuni ipak nije bilo nikakve zloradosti. Kraljevskom dvorskom savjetniku Antonu "von und zu" Aichelburg nije više bilo poznato postojanje hrvatskih Aichelburga. Jedno ime više među zahtjevima sigurno ne bi ništa značilo činovniku u bečkom nadležstvu za pitanja plemstva.

Zanimljivo je da se svi ti dekreti ukrašavaju i zaslugama hrvatskih Aichelburga, ali samo iz doba dok se s njima još održavala veza. Posljednji koji je iz Petrinje pisao Ferdinandu Antonu, bio je krajiški časnik Johann Anton, koji je također nešto znao o pitanju genealogije te obitelji. On je umro 3. travnja 1782.¹⁰

Bez obzira na već postojećega afričkog Crnca u obiteljskom grbu, barunski, a osobito grofovski grb ima motive iz turskih ratova. Na jednoj je kacigi janjičar proboden strijelom, na drugoj su dvije slonove surle.

Nije mi poznato kako je Hans Georg došao u Senj i je li već tada bio oženjen. Najstarije vijesti o njemu, koje su mi bile dostupne, potječu iz 1596., 1600, a onda iz doba nakon 1607.¹¹ 1596. zapisao se Hans Georg u knjigu s grbovima Zaharija Bartscha (danas u zakladi Admont)¹² ili u Ptuju, ili u Varaždinu. 11. prosinca 1600. bio je u Koruškoj označen s boravištem izvan zemlje (u Senju).

U barunskoj diplomi iz 1655. o njemu piše: "Prvo u Flandriji, proveo mnogo godina na turskim granicama kod Senja i Otočca kao zastavnik i kapetan, u odanoj službi."¹³ Iz drugih onodobnih obiteljskih povijesnih

⁹ Datum u: *Hrvatski biografski leksikon*, Zagreb, 1983, 35, nije ispravan.

¹⁰ Ta smrt, zajedno s nestankom hrvatskih Aichelburga iz koruških dokumenata o lenima također je spriječila službeno proširenje barunstva na tu obitelj.

¹¹ Akti Unutarnjega austrijskog dvorskog ratnog vijeća, Ratni arhiv u Beču; Grofovski aichelburški arhiv u dvorcu Bodenhof; Radoslav LOPAŠIĆ, *Spomenici hrvatske krajine*, Zagreb, 1884.

¹² Broj inventara 806, biblioteka u Admontu, fol. 48a; P. J. WICHNER, K. INAMASTERNEGG, *Ein steierisches Wappenbuch von 1596*, Jahresbuch Adler, Beč, 1892, 1.

¹³ Original u grofovskom aichelburškom arhivu u dvorcu Bodenhof, kopija u austrijskom državnom arhivu, opći upravni arhiv u Beču.

zapisa proizlazi da je Hans Georg kralju kao vojnik služio 50 godina, i to 5 godina u Flandriji, tada mnogo godina kao kapetan u Karlovcu, četiri godine u Otočcu, a ukupno 20 godina u Senju.

1606. potraživao je od kralja sa svojim bratićima kao koruškim zemaljskim gospodarima potvrdu lenstva za gospoštiju Aichelburg, i to je leno zaista i dobio 12. lipnja 1606. To je zapravo bio jedan formalni čin, koji se još stoljećima ponavljao sve do alodijaliziranja gospodstva za vrijeme Franje Josipa I. 1870. Danas za nas te nadarbine lena imaju samo povijesno značenje: one pokazuju osobni status obitelji Aichelburg i njezin osjećaj pripadnosti jedinstvenoj obitelji, koji se 1784. već bio izgubio.

Iz zapisa austrijskoga Dvorskoga ratnog vijeća u austrijskom Ratnom arhivu proizlazi da je Hansa Georga imenovao kapetanom Otočca pukovnik (odn. general?) u Karlovcu Veith Khisel. Prijašnji kapetan u Otočcu Anton Mikolanić protestirao je u brojnim pritužbama, koje su išle sve do kralja Rudolfa II. pa čak i do Praga, a u njima je označio imenovanje Aichelburga nepravdom prema njemu. Mikolanićevi su posjedi bili opljačkani i zapaljeni i on je ubijen. Prema Mikolaniću je Veith Khisel bio rođak Hansa Georga (jedanput je čak napisao da mu je bio pašanac), ali to srodstvo do danas nije potvrđeno. 1608. bio je Hans Georg zamijenjen i premješten iz Otočca natrag u Senj. 1611./1612. igrao je Hans Georg ulogu u jednom sudskom postupku koji se provodio u Senju protiv Ivana i Mihe Vlatkovića, koji su bili optuženi za krađe, gusarenje i ubojstvo. Hans Georg, koji je pritom bio označen kao postavljeni kapetan, činovnički zastupnik nadkapetana ili čak i podkapetan senjski, založio se za braću i dokazao, barem kod jednoga, da je bio nedužan. Zanimljivo je da se Hans Georg u tekstu ispostavljenog dokumenta potpisao na njemačkom kao Hanss Jerg, a u hrvatskom kao Hans Jury; u drugima već je bio označen kao Ivan Juraj.¹⁴

Hans Georg bio je oženjen jednom djevojkom - s prezimenom von Moscon - nepoznata imena, s kojom je imao tri sina: Danijela, Gabrijela i Georga, koji su u Senju nastavili liniju obitelji Aichelburg. Obitelj Moscon, koja je živjela u Kranjskoj, bila je tada na vrhuncu svoje moći; 13. veljače 1617. dodijeljen joj je barunski status. Mlađa sestra Hansa Georga Ana udala se za Innocenza von Moscona. Na portalu moćnoga zamka von Lichtenwald (Sevnica u savskoj dolini, istočno od Ljubljane) još se i danas nalaze njihovi grbovi.

¹⁴ 3. 7. 1612. Ivan Vlatković bio je osuđen na smrt, a Miho Vlatković oslobođen je krivnje.

Kada je Hans Georg umro 1620. god. vjerojatno je imao već 80 godina. Nadgrobni štit koji je u Senju načinio nepoznati renesansni umjetnik, visio je u tamošnjoj stolnoj crkvi otprilike do 1890., kada je bio skinut, a barun Franz "von und zu" Aichelburg-Labia odnio ga je sa sobom u već spomenuti dvorac Bodenhof u Koruškoj. Franz, koji je bio oženjen s Johannom Rauch von Nyek, kćerkom hrvatskoga bana dr. Levina baruna Raucha, uzео je tada i devet velikih slika s prikazima iz turskih ratova i odnio ih iz Sevnice u Korušku (izvorno je u Sevnici bilo 10 takvih slika, ali jedna je već tada bila izgubljena). Kad je umro, 25. siječnja 1927., još je postojalo svih devet slika, a danas se u Bodenhofu može naći samo pet. Te su slike nastale između 1630. i 1650. i tiču se dakle samo sinova Hansa Georga. Misteriozan je drugi brak Hansa Georga s Klarom Daničić, obudovjelijom kontesom Barbo; zapravo, misteriozne su okolnosti te ženidbe. Prema jednom genealoškom zapisu koji se sačuvao u arhivu dvorca Bodenhof a napisan je zapravo s mnogo mašte, Hans Georg bio je u Senju po nalogu namjesnika Vojne krajine Josipa Rabatte. Njegov je položaj u Senju bio vrlo otežan kad je Rabatta (ubrzo nakon ugušenja jedne uskočke pobune u kojoj

Grb obitelji Aichelburg iz godine 1500. (iz biblioteke Wladimira Aichelburga)

je po njegovu nalogu nekoliko ljudi bilo obješeno) od unutarnje-austrijske vlasti u Grazu dobio teško shvatljivu zadaću da svoje njemačke trupe treba dati za zaposjedanje Kaniže u Ugarskoj. Kad su, naime, uskoci vidjeli da se u Senju nalazi samo nekolicina njemačkih vojnika, a među njima i Hans Georg, počeli su se osvećivati Rabatti. Silom su otvorili ulazna vrata i ubili mnogo Nijemaca. Rabattino truplo, rastrgano bezbrojnim udarcima, bilo je izloženo u stolnoj crkvi za razgledanje. Toliko o poznatoj priči!

Zapis koji se nalazi u arhivu dvorca Bodenhof svjedoči o stravičnim zlodjelima, što i ne mora biti istinito, ali je dovoljno zanimljivo da se ovdje citira: "Žene obješenih ljudi, nezadovoljene ovim činom, obuze tolika srdžba i bijes da su grofu Rabatti iščupale srce iz mrtvoga tijela na tlu, i na trgu koji se zvao Cilnica javno ga ispekle i u svojem bijesu požderale. Pri takvom nečuvnom bijesu Hans Georg Aichelburg sakrio se u neki kamin koji još i danas postoji u Senju u jednom zakutku na 2. katu u tvrđavi. Toga tamo nađenoga Eichelburga htjedoše razljućeni Senjani živa spaliti, u koju su svrhu nametnuli hrpu slame da bi u svojoj uzavrelosti pokrenuli egzekuciju. Da bi spasio svoj život, morao se taj Eichelburg na pritisak nezadovoljnih Senjana oženiti jednom obudovjelijom groficom Barbo, rođenom Daničić, koja je bila Senjkinja."

Ta bi pripovijetka mogla bar dijelom biti istinita jer je poznat stari senjski običaj po kojemu je općina bila dužna obudovjeloj ženi osigurati između svojih neoženjenih članova muža koji bi se skrbio za nju i njezinu djecu. Na taj je način žena bila osigurana od bijede i napuštenosti. Zbog nedostatka matrikula i drugih pismenih izvora tu ženidbu Hansa Georga ne možemo sa sigurnošću lokalizirati. U aichelburškim zapisima Klara se Daničić uvijek javlja, kao i u jednom pregledu obitelji Daničić u Senju.¹⁵ Po njemu je Klara umrla 1638. Brak s Klarom Daničić mogao je biti razlogom da je Hans Georg sa svojom obitelji ostao u Senju.

Sva su tri sina postala kraljevskim časnicima, najstariji Danijel oženio se u Lichtenbergu (slov. Praprece) u Kranjskoj s Magdalenom Oberburg.¹⁶

Gabrijel se oženio s Katarinom Hrelanović (Hreljanović, Grölanovich).

Georg, također nazvan Hans Georg, hrvatski Juraj, postao je kaštelan grada Prozora nedaleko od Otočca, a oženio se s Katarinom Flogliovar, u

¹⁵ Ivan DANIČIĆ, *Privilegia, imunitates ac statuta, a divis Hungariae regibus Segniensi civitati concessa*, objavio M. MAGDIĆ, u: *Senjski plemići*, Starine, Zagreb, 1880, 228-229.

¹⁶ 1636. Praprece je podijeljeno između tri sestre: Elizabete udate Raunach, Magdalene Aichelburg i Margarete. (Usp. Majda SMOLE, *Grascine na nekdanjem Kranjskem*, Ljubljana, 1982, 381, 382.)

drugom braku sa Sabinom Moscon. Umro je na dan sv. Tome 1649. Sva su tri brata zajednički stavila pečat u Klagenfurtu 1. 10. 1646. Bili su portretirani na velikim slikama u Sevnici. Legende uz slike dokumentiraju tadašnje krvavo doba (izbor):

"Njihove barunske visosti Hans Georg von Eichelburg i Erwein Auersperg za stolom na Duhove 1621. u dvorcu Mokrice s vojnicima, za vrijeme dok se za prijelaz preko rijeke Drave pripremaju topovi i brodovi za arkebuzirsku regimentu grofa Dampiera, baruna Mondrwila Jakoba Duvala i pješaštvo."

"Njegova barunska milost Georg Aichelburg iz florentinskog oklopnog puka kao kaštelan grada Prešerna, a. D. 1623".

"Barunica Ana Marija Auersberg u privremenom boravištu sama dvori Gabrijela Aichelburga i Johanna Josepha Moschkona, barunske visosti."

"U taverni kod Merčnih Sela Georg Aichelburg i Johann Joseph Moškon u snubljenju."

"Rečena visoka i plemenita gospoda s družinom u Krškom¹⁷ stožernom taboru."

"Gospodin Georg von Aichelburg i njegova žena, rođena barunica Sabina von Moschkon sa sinom u naručju spremna za povlačenje pred razbojničkom turskom soldateskom."

"...¹⁸ Daniel Aichelburg pronalazi svoju ženu Mariju (Magdalenu) rođenu von Oberburg u svratištu »K Stjepanu« u Karlovcu."

Daljnji razvoj obitelji Aichelburg u Senju može se vidjeti na obiteljskom stablu.¹⁹ Koliko je to bilo moguće, priloženi su datumi i matrikule iz Senja i Zagreba, u kojem se, začudno, nalazi dio senjskih matrikula. Razdoblje prije crkvenih zapisa preneseno je iz rodoslovnih zapisa od otprilike 1690. do 1750., koji se nalaze u grofovskom aichelburškom arhivu u Bodenhofu pa je tu moguća određena nepouzdanost.²⁰ Dakle, Aichelburzi su živjeli u Senju i okolici u dvije grane sve do napoleonskih ratova. Većina muškaraca, kao kraljevski časnici, bili su oženjeni s Hrvaticama, posjednicama kuća u Senju. Bili su odgojeni na dva, pa čak i tri jezika, a oblici njihovih imena često se prenose na razne načine.

Ivan, "zastavnik konjičke kumpanije", * 1633, naveden je kod Valvasora kao Hans Georg von Aichelburg, nadzastavnik u Senju. Mate,

¹⁷ Krško - njem. Gurkfeld (Z. D.)

¹⁸ In der Wochen Indicae 1643

¹⁹ Dokument se nalazi u Gradskom muzeju Senj.

²⁰ Matrikule iz Senja i Otočca na žalost nisam mogao ispitati.

"bogmeštar" (Wachtmeister - stražmeštar, op. pr.), * 1648, kod Valvasora je on stražmeštar Matthias von Aichelburg u gornjoj tvrđavi.

Gavro, Gabre, Gabriel Franz, zapovjednik u Brinju, * oko 1680., dao je godine 1726. kao udovac da se renoviraju dugačke stube u trsatskom hodočašću iznad Rijeke. Još danas na to podsjeća natpis u kapelici na stubama.²¹ Kao "zapovjednik brinjski" (imenovan vjerojatno 1701.) u listopadu 1719. imao je neprilika s pobunjenim krajišnicima zbog neprikladnog razmještaja po kvartirima, štoviše, zbog toga je morao pobjeći u Otočac.²²

Francik, Franz, senjski vicekapetan, imenovan je 1734. za opskrblijača brodova;²³ ukupno je tada stavljeno u službu 15 gusarskih galija, galeota i fušta. 1737. kao kapetan mobilizirao je mornare u Trstu, koji su trebali biti premješteni u carsku dunavsku flotilu pred Beogradom, ali su putem neki od njih dezertirali.²⁴ Strani mornari morali su kasnije biti zamijenjeni dunavskim brodarima jer nisu poznavali uvjete riječne plovidbe, a brodovi su se često nasukavali.²⁵ U travnju 1739. trebao je Francik dobiti kao senjski nadkapetan 410 cekina za jedan engleski brod, koji je zarobio Petar Vukasović. Francik je označen kao zapovjednik, odnosno nadkapetan u Senju. Nejasno je je li on dobio novac ili njegovi nasljednici; hvatanje engleskog broda kasnije je označeno kao protupravno.

Johann Anton služio je od 1736. u vojsci, u raznim krajiškim regimentama: 2, 3, 6. i 10. Kao natporučnik u 10. regimenti umro je vjerojatno u Petrinji 3. travnja 1782. 21. siječnja 1762. zaplijenio je kao major u jednom iznenadnom napadaju kod Gornje i Donje Eule u Šleziji nekoliko ukopanih topova i zarobio je 15 oficira i 159 običnih vojnika pruskoga kölnskoga slobodnjačkog bataljuna, a pritom sam nije izgubio ni jednog čovjeka. Za taj čin zahtijevao je medalju Marije Terezije, ali pri glasovanju nije dobio potreban broj glasova jer je "imao više sreće nego

²¹ Ivan KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Nadpisi sredovečni i novoveki*, Zagreb, 1891, 288; Andrija RAČKI, *Povijest grada Sušaka*, Sušak, 1929, 178; E. LASZOWSKI, *Hrvatske povijesne građevine*, Zagreb, 1902, 1; Joseph Anton DE POCZII, *Historicus progressus Mariani triumphii...* Venecija, 1744, 136, 137; M. MAZIĆ, *Trsatske stube i kapele*, Naša sloga, 18. lipnja 1930.

²² *Danica, koledar i ljetopis*, Zagreb, 1896, 152, 156; R. LOPAŠIĆ, *Spomenici*, 331-340; Stjepan ANTOLJAK, *Bune pučana i seljaka u Hrvatskoj*, Zagreb, 1956, 228; F. VANIČEK, *Specialgeschichte der Militärgrenze*, Wien, 1875, sv. 1, 182-183.

²³ Anonimni autor, *Unsere Senjer im polnischen Erbfolgekrieg*, Agramer Tagblatt, 31. 12. 1908.

²⁴ Dvorsko ratno vijeće, Ratni arhiv u Beču.

²⁵ Wladimir AICHELBURG, *Kriegsschiffe auf der Donau*, Wien, 1978, 1982, 18.

borbenosti". Njegova žena Eleonora bavila se obradom lana i konoplje²⁶ kao i obradom sukna. Investirala je mnogo novca u svoje pronalaskе zbog kojih se dopisivala i s Marijom Terezijom; izgleda da ipak nije uspjela tekstilnu industriju bitno poboljšati i pojeftiniti. Kada je od cara Josipa II. zahtijevala novaca za nastavak svojih pokušaja i izgradnju manufakture, njezin je zahtjev bio odbijen 16. siječnja 1783. Kao oficirska udovica dobivala je mirovinu u iznosu od 400 guldena.

Mathias Anton službovao je u Infanterijskoj regimenti br. 16. 17. svibnja 1742. bio je kod Czaslawa / Časlava u Češkoj ranjen, napisao u Roveretu 24. listopada 1735. svoju oporuku a umro u Cremoni u lipnju 1746. od rana koje je zadobio u bitci kod Piacenze 16. lipnja 1746. Po majci je posjedovao poveliki imetak; da bi ga dobili, njegovi su nećaci baruni von Hallersteini krivotvorili oporuku. Posljedica je toga bio dugotrajan proces, koji je završio otkrivanjem krivotvorenja, presudom i napokon pomilovanjem počinitelja.

Givan, Ivan, kao krajiški časnik Giovanne Pietro, bio je 22. srpnja 1737. kod Vakufa pod Ostrovicom u Bosni teško ranjen, ali je "ostao na životu". Mora da je ubrzo nakon toga umro jer ga nema u daljnjim obiteljskim dokumentima.

Daniel, Dane bio je 1742. zastavnik, tada poručnik s Karlovačkim krajiškim korpusom u Bavarskoj. 4. htjeli su se karlovački krajišnici bez dopuštenja vratiti u svoju domovinu; Dane ih je nagovorio da izdrže. Zbog toga ga je Dvorsko ratno vijeće 5. studenoga 1744. izvanredno unaprijedilo u kapetana. 1746. sudjelovao je u opsadi i zauzimanju Genove.

Andrija je studirao u Grazu i bio je nakon 1740. senjski kanonik. Rođen je u Otočcu (* 4. 1. 1716.) U Jugoslavenskoj knjižnici Ivana Kukuljevića Sakcinskog u *Katalogu* (tiskano u Zagrebu 1867.) na str. 54. navedena je jedna Andrijina knjiga koja je zagubljena: *Cosmo et Geographia*, Graecii, 1738. On se navodi kao Aichelburg Andrija, Dalmatinac Senjanin.

Gabrijel je kao časnik Infanterijske regimente br. 52 bio u Češkoj, borio se u svibnju 1757. kod Praga (Praha, Breslau / Wrocław); 12. kolovoza 1759. sudjelovao je u bitci kod Kunersdorfa i u više okršaja, 3. studenoga bio je zarobljen u bitci kod Torgaua.

Peter, Pero, služio je isprva u Ličkoj krajiškoj infanterijskoj regimenti br. 1 a od 1768. bio je kapetan u Krajiškoj infanterijskoj regimenti br. 5 u

²⁶ Donjoaustrijski zemaljski arhiv, Soba NO, br. 206.

Karlovcu. 1758. "hrabro se držao u čarki kod Sebastianberga". Stanovao je u Sv. Ivanu i očigledno je tamo i umro; njegova udovica Katarina (oženili su se u bečkoj katedrali sv. Stjepana!) dobivala je samo milosničku mirovinu od 200 guldena jer u vojnom fondu nije bila uplaćena ženidbena kaucija.

Georg Joseph, Juraj Josef, unesrećio se 17. prosinca 1801. na rijeci Lici nedaleko od Kosinja kada se njegov čamac potopio u nabujaloj vodi. Zajedno s njim utopili su se još jedan kaplar i četiri obična vojnika, dva su se ipak spasila. Kao kapetan Otočke krajiške infanterijske regimente br. 2 bio je na putu u Zagreb da bi primio novac za opskrbu. 1787. odobren mu je dvomjesečni dopust za pratnju njegove neimenovane bolesne sestre na liječenje u Padovu. Njegova udovica, koja je umrla u Senju 17. travnja 1831., vjerojatno je bila posljednji član obitelji Aichelburg u Senju.

Josef, rođen "u Hrvatskoj 1753.", studirao je na Carsko-kraljevskoj savojskoj akademiji u Beču, postao je pravnikom, napisao je nekoliko radova (*Aus dem deutschen Staatsrechte - Iz njemačkoga državnog prava*, i *Über die Knechtschaft - O ropstvu*, op. pr.), bio je lokalni komesar u Češkoj, a onda od 4. kolovoza 1780. u Beču carsko-kraljevski vijećnik. Njemu u čast u Češkoj su dva sela dobila ime Eichelburg.²⁷ On je bio oženjen s Reginom barunicom Wetzlar von Plankenstern,²⁸ koja je posjedovala nekoliko kuća u Beču i vilu "Reginenruhe" ("Reginin mir", op. pr.) u Badenu.²⁹ Wetzlarovi su bili bogata židovska obitelj, a prešli su na katoličanstvo tek 1776.; Regina, izvorno Rebeka, bila je krštena 27. listopada 1777. Vjenčanje Josefa i Regine obavljeno je u katedrali sv. Stjepana u Beču. Njegov sin Karl Stefan istaknuo se u ratnom pohodu 1805. i 27. studenoga 1805. feldmaršal knez Karl Schwarzenberg promovirao ga je izvanredno u njegovoj ulanskoj regimenti. 1814. bio je Karl Stefan primljen u zemaljske staleže Donje Austrije (za to je uz ostale pristojbe morao platiti temeljnu taksu od 2000 guldena), ali s njegovom djecom ta je grana izumrla.

Franz Nepomuk, * Senj 10. rujna 1794., stupio je u državnu službu kao činovnik, 1815., kad je imao 21 godinu, bio je poslan s kraljevskim bavarskim poslanstvom na pijemontski dvor u Torinu, a 1829. zahtijevao je pijemontsko državljanstvo. Još 1862. radio je kao tajnik 1. klase u Arhivu talijanskoga Ratnog ministarstva. Oženio se s Talijankom Carolinom de Armand i asimilirao se, kao i njegovi pretci, na novom mjestu. Bio je osnivač

²⁷ To su današnji Travnik i Vinice istočno od Praga. Vinice su do 1945. čak na svim njemačkim kartama bile označene kao Eichelburk.

²⁸ Hilde SPIEL, *Fanny von Arnstein*, Zürich, 1962, 240.

²⁹ Danas u području plaže s jednim modernim restoranom, 240.

jedne nove aichelburške linije u Italiji, koja je također dala mnoge časnike, a još i danas cvate u Torinu. Mikrobiolog sveuč. prof. dr. med. Ulrico di Aichelburg mogao bi biti jedan od najznačajnijih i u literaturi najpoznatijih među članovima te obitelji.

Obiteljska grana koja je ostala u Senju izumrla je zbog prevage ženskih članova u prvoj polovici 19. st.³⁰

DIE AICHELBURGS IN SENJ

Zusammenfassung

In dieser wissenschaftlichen Studie wird die Genealogie des Adelsgeschlechts Aichelburg beschrieben. Obwohl der Autor im Rahmen des Themas auch die wesentlichen Details aus dem Leben der Familie Aichelburg in ihrem Mutterland Kärnten bespricht, sein Interesse ist in erster Linie dem Zweig gewidmet, der 250 Jahre in Senj blühte.

Den Ursprung der Aichelburgs verfolgt der Autor bis zum 3. September 1500 zurück, d.h. bis zum Datum als Kaiser Maximilian seinem "Diener" Christoph Viertaller, einscheinend einem tüchtigen Großhändler aus Graz, die Burg und Herrschaft Aichelburg verliehen hatte. Die nicht ganz erklärte Abstammung der Aichelburgs führte später zur Entstehung einer Legende, wonach Christoph ein "natürlicher" Sohn Kaisers Maximilians sein sollte. Christoph war zweimal geheiratet. Mit seiner ersten Frau Cäcilia hatte er einen Sohn Friedrich, mit der zweiten, Frau Dorothea von Turn, hatte er Hans Georg und weitere Kinder, aber für das Thema ist gerade dieser Georg (* 1550) interessant. Er war kaiserlicher Offizier, und der erste Aichelburg in Senj. Das waren die Zeiten der Türkenkriege und des beginnenden Zurückdrängens der Türken aus Europa. Österreich kämpfte auf dem Gebiet Ungarns, Sloweniens und Kroatiens gegen den "Erbfeind des christlichen Glaubens", und die Aichelburgs waren auch im Felddienst. So diente auch Hans Georg von Christoph Aichelburg dem Kaiser fünfzig Jahre (in Flandern, in Karlsstadt, Otočac und Senj). Seine Nachkommen wurden zu einer selbstständigen Linie, die ihre Beziehungen zu ihrem Mutterland zeitweise vollkommen abgebrochen hatte. Dieser Zweig der Aichelburgs lebte in Senj bis zum Beginn des 19. Jahrhunderts. Der letzte Aichelburg in Senj Franz Nepomuk (* 1794) wurde als Staatsbeamter nach Torino geschickt und lebte hernach in Italien. Die in Senj gebliebene Familie Aichelburg starb durch ein Überfluß an Mädchen in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts.

In diesem Artikel werden viele Daten aus dem Leben dieses Adelsgeschlechts dargestellt. Sie sind mit den kriegerischen Zeiten verbunden, die jahrhundertlang dauerten. Für die Geschichte von Senj sind die Details von diesem langjährigen Kampf interessant, besonders diejenige die sich an die Uskokten beziehen. Sehr wertvoll sind auch andere angegebene Tatsachen aus dem Leben der Senjer Aichelburgs, die auch ein Teil der kroatischen Geschichte darstellen.

³⁰ Obitelj se osim toga proširila i u Austriji, Njemačkoj, Češkoj, Mađarskoj, Rumunjskoj i Južnoj Americi. Osim plemenitih Aichelburga postoje još tri linije građanskih Aichelburga (odnosno Eichelburga), koji potječu iz izvanbračnih veza; u novije doba prezime se prenosi i usvojenjem i preuzimanjem posjeda ženidbom. Usp. Wladimir AICHELBURG, *Die anderen Aichelburgs*, u časopisu Adler, Beč, 1995, 36-43.